

הצעה לפתרון בחינת הבגרות באזרחות

סמלי שאלון 034114, 034281 34204

מועד חורף תשע"ז 2017

הפתרון נכתב על ידי אשר אלבו

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון

1. א. **ציין-הסכם הסטטוס קוו. הצג-** זהו הסדר שנוצר לצורך הכרעה במחלוקות בסוגיות דת ומדינה שיסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ-1947. ההסדר נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילוניים ולאפשר חיים משותפים במדינה שעתידה לקום. הוא עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה: הגדרת השבת כיום המנוחה במדינת ישראל (ליהודים), מטבח כשר במוסדות ממלכתיים, נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה, מתן אוטונומיה לזרם החינוך הדתי. במהלך השנים רוב ההסדר נתקבע בחקיקה ואופן שימורו ויישומיו הראויים נתונים לאורך כל השנים בויכוח ציבורי. **הסבר-** "כמה חברי כנסת דרשו להפסיק את ביצוע העבודות בשבת. לטענתם, פעילות זאת מנוגדת להסכם בין דתיים וחילוניים בישראל, שאותו יש לכבד משום שהוא מאפשר חיים משותפים בין המגזרים". על פי דברי חברי הכנסת בקטע העבודות בשבת מפרות את ההסכם בין הדתיים לחילוניים בסוגיית הגדרת השבת כיום המנוחה ליהודים במדינת ישראל.

ב. **ציין-חופש הביטוי-הצג-** לכל אדם זכות לבטא את עמדותיו בכל דרך שבה הוא מעוניין. חופש הביטוי מתממש בדברים שהאדם עושה בגלוי ובפומבי, למשל בסגנון הלבוש של האדם, בסוג הפולחן הדתי שהוא מאמץ, בכתובת מאמר דעה בכלי התקשורת, ביצירת אמנות שהאדם יוצר, בשיחה שלו עם אנשים אחרים, בדברים שהוא מעלה על הכתב וכו'.

הסבר-בקטע מצוין שקבוצות אזרחים יצאו לפעולות מחאה ברחבי הארץ, הניפו שלטים והפגינו נגד הפגיעה שתיגרם לנוסעים. בכך הם ביטאו את עמדתם בפעולות שהם עשו בגלוי ובפומבי, במחאה ציבורית ובהפגנות. פעולות אלו ביטאו את העמדה של האזרחים בסוגיה הפוליטית המדוברת.

2. א. **ציין-הזכות לחיים ולביטחון. הצג-** זכות זו פירושה שאין לפגוע בחייו ובגופו של אדם. כמו כן חובת המדינה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים. **הסבר-** על פי הקטע העירייה החליטה לפנות את חסרי הבית מפני שהתברר שהשהייה במקום הייתה מסוכנת להם. בכך פעלה העירייה על פי חובתה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם, ולכן חסרי הבית הועברו למקלטים שבהם הם יהיו מוגנים מפני פגיעה ומפני אלימות.

ב. **ציין - מנגנוני פיקוח וביקורת פורמליים הצג-** זוהי ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים, כמו הפרלמנט (באמצעות פעילות האופוזיציה, ועדות הכנסת, וכלים פרלמנטריים נוספים), מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור ומערכת המשפט, שהוסמכו לשם כך בחוק. הביקורת נעשית לשם פיקוח על השלטון ועל חוקיות פעולותיו באמצעות פרסום דוחות ומסמכים רשמיים אחרים המציגים את פעולות השלטון וחושפים אותן לביקורת ציבורית.

הסבר- על פי הקטע האזרח פנה בעתירה לבית המשפט העליון במדינה. בית המשפט קיבל את עתירתו וחייב בצו את העירייה להחזיר לו את חפציו. בכך בא לידי ביטוי מנגנון הפיקוח הפורמלי של מערכת המשפט שהוסמכה על פי חוק לפקח על חוקיות פעולותיו של השלטון ובמקרה הצורך לחייב אותו לפעול בדרך שונה, כמו במקרה המתואר בקטע.

פרק שני

3. **הצג- מאפיין ייחודי 1:** חוקי היסוד שונים מחוק רגיל בצורה (בניגוד לחוק רגיל החוק נקרא: "חוק יסוד" ואין שנת חקיקה), **מאפיין ייחודי 2:** תוכן חוקי הייסוד שונה מחוקים רגילים, מכיוון שחוקי יסוד עוסקים בנושאים שבהם עוסקת חוקה.

4. **הצג- החלטה 181 (תוכנית החלוקה)**- זוהי החלטת עצרת האו"ם בכ"ט (29) בנובמבר 1947. ההחלטה קבעה שצריך להקים בתוך החלק שנתר מן המנדט בארץ ישראל המערבית, 2 מדינות- מדינה יהודית ומדינה ערבית. ההנהגה היהודית קבלה את התכנית. ההנהגה הערבית דחתה אותה והערבים החלו בפעולות מלחמה (במסגרת השלב הראשון של מלחמת העצמאות).

5. **הצג** – 2 תפקידי האופוזיציה: 1. לבקר את השלטון ולפקח עליו 2. ליטול חלק בהליך החקיקה ובוועדות הכנסת.

6. **הצג- פקודה בלתי חוקית בעליל**- הכוונה להוראה אשר ניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת כאשר ההוראה סותרת ערכי מוסר ומצפון אנושי בסיסיים, ו"דגל שחור" מתנוסס מעליה. במקרה זה קיימת חובה שלא לציית לפקודה זו אפילו במסגרת צבאית וציות לפקודה בלתי חוקית בעליל יגרום להעמדה לדין של נותן הפקודה והמבצע.

7. **הסבר**- לוח השנה העברי הוא לוח השנה הרשמי של מדינת ישראל כביטוי לאופייה היהודי של המדינה. בנוסף לכך, החגים היהודים הינם ימי שבתון רשמיים במדינה, והחוק מחייב שימוש בתאריך עברי בכל מסמך רשמי היוצא מטעם המדינה ומוסדותיה. באופן זה המרחב הציבורי במדינה מאופיין כמרחב בעל מאפיינים יהודיים, שלוח השנה העברי הוא אחד המרכיבים המשמעותיים בו.

* 6. **[לשאלון 34204 לנבחני משנה ואקסטרניס חסרי מטלת ביצוע] הצג-** כל עשרה חברי כנסת רשאים להציג מועמד שהוא אזרח ותושב ישראל לתפקיד הנשיא. ההצבעה נערכת בין חברי הכנסת והיא הצבעה חשאית. על הנשיא להיבחר ברוב של 61 חברי כנסת, בין אם הוא מועמד יחיד ובין אם מתמודדים מולו מועמדים נוספים. אם אף אחד מהמועמדים לא השיג את הרוב הדרוש נערכת הצבעה נוספת. המועמד שקיבל בהצבעה השנייה את מירב הקולות של חברי הכנסת הוא הנבחר.

* 7. **[לשאלון 34204 לנבחני משנה ואקסטרניס חסרי מטלת ביצוע] הצג-** שני מגבלות על חברי כנסת: לחבר כנסת אסור לעסוק בעיסוק נוסף בשכר. אסור לחבר כנסת לכהן כנבחר בגוף ציבורי, כמו רשות מקומית או כל גוף ציבורי אחר כמוגדר בחוק.

8. **אשכול העולם היהודי: הצג – חקיקה דתית** – הגישות השונות הקיימות באוכלוסייה ביחס לשאלת הגדרתה של המדינה כמדינה יהודית מובילות למחלוקת בין דתיים לחילוניים בנוגע לסוגיית הנישואין והגירושין: הציבור החילוני רואה בחקיקה דתית כפייה של אורח חיים דתי על האזרחים ופגיעה בחופש של כל אדם לחיות את חייו על פי אמונתו. חוקים דתיים כאלה הם לדוגמה חוק בתי הדין הרבניים שקובע שנישואין וגירושין ייעשו במדינה אך ורק על פי ההלכה. החוק אינו מכיר בנישואים אזרחיים המתקיימים במדינה, ואינו מאפשר לפסולי חיתון להתחתן (כהן וגרושה למשל). הציבור הדתי, לעומת זאת, נאבק על החקיקה הדתית כיוון שהוא נותן פרשנות דתית להגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. הציבור הדתי גם טוען שרק חקיקה דתית תאפשר לו להשתלב בחברה הישראלית תוך שמירה על אורח חייו הדתי. **הסבר** – הזכות לחופש מדת באה לידי ביטוי במחלוקת זו בעמדה של החילוניים הרואים במצב הקיים לפיו נישואין וגירושין במדינה ייעשו אך ורק על פי ההלכה כמצב של כפייה דתית נגדם ופגיעה בחופש מדת שלהם.

9. **אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל: הצג – 2 מאפיינים של תקשורת המונים: קהל היעד – התקשורת פונה לקהל יעד גדול, ומגוון מבחינה חברתית כלכלית ופוליטית. אופן העברת המסר – תקשורת המונים עושה שימוש בטכנולוגיה מתקדמת ומסוגלת לדווח בשידור חי על אירועים בזמן אמת. שימוש בטכנולוגיה זאת מאפשר לתקשורת לשדר מכל מקום ולכל מקום בעולם. הסבר – תהליכי הגלובליזציה מחזקים את כוחה של תקשורת ההמונים מכיוון שהפיכת העולם ל"כפר גלובלי" שבו ניתן לעבור במהירות ובקלות ממקום למקום מציבים את התקשורת בעמדת השפעה טובה מכיוון שהיא פונה לקהל יעד מגוון וגדול. בנוסף לכך הגלובליזציה מאפשרת מעבר מהיר של רעיונות ומידע וכוחה של תקשורת ההמונים מתחזק באמצעות עובדה זו כי היא עושה שימוש בטכנולוגיה מתקדמת המאפשרת לה להגיב במהירות על השינויים הגלובליים.**

10. **אשכול בחירות ומפלגות: הצג – ממשל נשיאותי** – בשיטת ממשל זו מעניקים עדיפות מבחינת המעמד לנשיא על פני הרשות המחוקקת. האזרחים בוחרים באופן ישיר את הנשיא, שעומד בראש הרשות המבצעת, ובמקביל האזרחים בוחרים גם את נציגיהם לרשות המחוקקת. הנשיא ממנה ישירות את השרים שמרכיבים את הרשות המבצעת. אסור לו למנות חברי קונגרס לשרים. לנשיא יש סמכויות נרחבות ולא ניתן להדיח אותו באמצעות הצבעת אי אמון. **הסבר** – במשטר הנשיאותי הפרדת הרשויות ויחסי האיזון ריסון והבלימה בין הרשויות שונים מהמשטר הפרלמנטרי: הנשיא שעומד בראש הרשות המבצעת כפוף לחוקים המתקבלים בקונגרס (הרשות המחוקקת). לנשיא יש זכות וטו (זכות בלעדית) המאפשרת לו לסרב לחתום על הצעת חוק שנתקבלה בקונגרס. בכך הוא מרסן את הקונגרס, וזאת בגלל החשש שהנשיא יפעיל את זכות הווטו שלו. הקונגרס יכול לבטל את זכות הווטו של הנשיא ברוב מיוחד של שני שלישים מחברי הקונגרס. בכך הקונגרס מרסן ומאזן את צעדי הנשיא. הרשות השופטת מגבילה את הרשות המבצעת משום שבסמכותה לבטל צווים והחלטות של הנשיא. הרשות השופטת מגבילה את הרשות המחוקקת, כי היא יכולה לבטל חוק של הקונגרס אם החוק מנוגד לחוקה. הנשיא הוא שממנה את השופטים בבית המשפט העליון ובכך מאזן את הרכבו. הרשות המחוקקת מגבילה את החלטות הנשיא על מינוי שופטים, כי היא מאשרת את המינוי של כל אחד השופטים.

11. **אשכול רשויות מקומיות: הצג-סיבה אחת למינוי ועדה קרואה:** במקרים של רשות מקומית שיש בפעולותיה כשלים ניהוליים וכלכליים, ראשי שר הפנים לנקוט כלפיה בסנקציה חריפה של פיזור מועצת הרשות המקומית ולפטר את ראש הרשות. סיבה שנייה: ועדת חקירה שמינה השר מצאה כי ראש העירייה או המועצה אינם עשויים למלא את תפקידם כראוי. **הסבר-** ועדה קרואה מורכבת מאנשי מקצוע מטעם משרד הפנים. כלומר מדובר בדרג מבצע שמונה על ידי משרד הפנים ולא בדרג נבחר, שאותו הציבור בחר בבחירות. בכך נפגעת הזכות לבחור וגם הזכות להיבחר, מפני שאין באפשרות האזרחים תושבי הרשות המקומית להציע את מועמדותם לבחירות.

12. **אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון: הצג-** תפקיד אחד של היועץ: עומד בראש התביעה הכללית וממונה על פרקליט המדינה. תפקיד שני: אחראי לייצוג המדינה בבתי המשפט. **הסבר-** עקרון הגבלת השלטון בא לידי ביטוי בתפקידו של היועץ כמי שעומד בראש התביעה הכללית, מכיוון שבתוקף תפקיד זה הוא הגורם המוסמך היחידי הרשאי לאשר העמדה לדין והגשת כתב אישום כנגד ראש ממשלה. בכך הוא מגביל את כוחו של השלטון ואת כוחו של העומד בראש השלטון- ראש הממשלה.

פרק שלישי

13. **הצג- דמוקרטיה ישירה** – הכוונה בדמוקרטיה זו לכך שכלל האזרחים מקבלים את ההחלטות בענייני המדינה ללא מתווכים. זו הדמוקרטיה כפי שהייתה נהוגה ביוון הקלאסית (אתונה). בדמוקרטיה כזו העם הוא השליט, כלומר הוא משתתף בפועל בקבלת ההחלטות במדינה. **הסבר-** על פי הקטע אזרחי בריטניה הכריעו במשאל עם שבריטניה תעזוב את האיחוד האירופי. בכך ממשו הבריטים דמוקרטיה ישירה מפני שכלל האזרחים קיבלו את ההחלטה בענייני המדינה ללא מתווכים.

14. **הצג – לאומיות אתנית-תרבותית** – תחושת שייכות של אדם לקבוצת אנשים, שיש לה תודעה והכרה עצמית כקבוצה בעלת מאפיינים משותפים, **השואפים להגדרה עצמית** במסגרת של מדינה ריבונית בטריטוריה מסוימת. המאפיינים המשותפים בסוג זה של לאומיות **מבוססים על יסודות אתניים-תרבותיים של חברי הקבוצה**, כמו שפה, היסטוריה, תרבות, מוצא, אורח חיים מסוים ומנהגים מסוימים ולעיתים דת. **השייכות ללאומיות האתנית-תרבותית קודמת לשייכות למדינה**, ואין חפיפה בין ההשתייכות הלאומית לבין האזרחות במדינה. **הסבר-** על פי הקטע תוצאות משאל העם הושפעו מהרצון של תושבי בריטניה "לשמור על בריטניה" במובן של לשמור על התרבות הייחודית של המדינה, ולשמור על המסורת האנגלית העתיקה. מאפיינים משותפים אלה הם מאפיינים לאומיים אתניים תרבותיים.

15. **הצג- זכויות קבוצתיות**- הכוונה לזכויות קיבוציות הניתנות לקבוצות אתניות-תרבותיות והן באות לידי ביטוי בתחומים הבאים: שפה, חינוך, תרבות, וייצוג כקבוצה במוסדות המדינה. מטרתן של זכויות הקבוצה להסדיר בצורה מוסדית את זהותה הייחודית של הקבוצה במדינה. המדינה קובעת את היקף הענקתן של זכויות הקבוצה ואת מידת התמיכה המוסדית בהן (לעומת זכויות הפרט של המיעוט שהן זכויות יסוד בכל דמוקרטיה). **הסבר-** על פי הקטע ניתן לראות שכותב המאמר תומך בהענקת זכויות קבוצתיות תרבותיות למיעוט הלאומי הערבי שבמדינת ישראל. הענקת זכויות קבוצתיות אלו בתחום החינוך ובתחום השפה הערבית, כמו גם בתחום התרבותי והדתי יוצרת איזון בין היסוד הלאומי היהודי של מדינת ישראל לבין היסוד הדמוקרטי אוניברסלי שלה.

16. **ציין-משפט פלילי. הצג-** סוג משפט זה עוסק בעברות על החוק הפוגעות בשלום הציבור, בסדר החברתי או בביטחון המדינה (שהמחוקק בחר להטיל עונש על העוברים עליהן). המשפט מברר האם מגיע עונש וקובע מהו לפי הנסיבות. המדינה היא התובעת והנאשם הוא אדם או תאגיד. הענישה במשפט הפלילי יכולה להיות מאסר (או עונש מוות במקרים נדירים) או קנס. **הסבר-** על פי הנאמר בקטע הצבת הפסלים נעשתה בניגוד לחוק, ובכך פגעה בסדר החברתי, מכיוון שנעשתה ללא קבלת אישור חוקי מן הרשויות.

17. **ציין- גישה כלכלית-חברתית ליברלית. הצג-** זוהי גישה שמדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי-כלכלי. גישה זו שמה דגש על יוזמה פרטית ותחרות במסגרת השוק החופשי בתחום הכלכלי. על פי גישה זו מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי צריכה להיות מינימלית, והדבר בא לידי ביטוי בתמיכה בהפרטה של תחומים שונים שבעבר היו באחריות המדינה לידי המגזר הפרטי, בקיצוץ תקציבים של תחומי החינוך, הבריאות והרווחה וצמצום קצבאות. כמו כן גישה זו תומכת בצמצום המיסוי למינימום, בשם זכות החירות הכלכלית של הפרט. **הסבר-** על פי הקטע הממשלה נוקטת בצעד של צמצום המיסוי על יבוא בשוק הדגים מתוך מטרה להגביר את התחרות בין הסוחרים. צעד זה מתיישב עם הגישה הליברלית שדוגלת בעידוד היוזמה הפרטית והתחרות החופשית במסגרת השוק החופשי בתחום הכלכלי.

18. **ציין- אחריות מיניסטריאלית. הצג-** לכל שר בממשלה אחריות כלפי הכנסת והממשלה ביחס לנושאים שבתחום משרדו ולפעולות סגל עובדיו, אף אם נעשו שלא בידיעתו. חובתו של שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאילתות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו, וכן לתקן בעיות שבתחום משרדו. האחריות המיניסטריאלית היא ציבורית בלבד ולא משפטית (לעומת אחריות אישית שמוטלת על השר ביחס למעשים או מחדלים שביצע בעצמו והם נידונים גם בהיבט המשפטי). **הסבר-** על פי הקטע השר פרסם הנחייה האוסרת על הרחצה בחופים שהזדהמו. השר פעל מתוך האחריות המיניסטריאלית שיש לו כשר הממונה על הגנת הסביבה. במסגרת אחריותו על הנושאים שבתחום משרדו הוא פעל והנחה את עובדיו כדי למלא את תפקידו כראוי.

19. **טענה-אני** מתנגד למתן קצבה חודשית לספורטאים ואמנים שתרמו למדינה. **נימוק 1:** לדעתי, הענקת קצבה חודשית לאזרחים הנמצאים בקשיים כלכליים לא צריכה להיעשות בזיקה לשאלת מידת התרומה שלהם למדינה. יש להעניק באופן שוויוני על פי קריטריונים כלכליים תמיכה למי שזקוק לה ללא קשר האם תרם או לא. **נימוק 2-**מתן קצבה חודשית לאמנים או ספורטאים שתרמו עלולה ליצור תלות של התרבות והאמנות במוסדות המדינה ולפגוע במידת העצמאות והחירות של האמנים, ואפילו להשפיע על שיקול דעתם ועל נושאי יצירתם. מעורבות יתר כזו של המדינה בנושאי הרוח דווקא מעוררת מגבלות על תחום הרוח ופוגעת בחופש ליצור.

20. **טענה-** לטענתי החוק שהכנסת אישרה אינו ראוי. **נימוק 1:** השעיה של חבר כנסת מתפקידו פוגעת בעקרון הדמוקרטי היסודי והוא שלטון העם. חבר הכנסת הוא נבחר ציבור, והשעיה שלו על ידי חברי כנסת אחרים, גם אם הם זוכים לרוב של 90 חברי כנסת, אינה ראויה והיא מסוכנת. **נימוק 2:** במידה וחבר כנסת הסית לאלימות או עודד טרור, ישנם גורמי חוק שתפקידם לחקור זאת ובמידת הצורך להעמידו לדין. לועדת הכנסת אין את הכלים לשפוט האם חבר כנסת עודד לטרור או הסית לאלימות. לעומת זאת, לצוות חקירה של המשטרה או השב"כ יש כלים כאלה.